

Działalność członków Stowarzyszenia Elektryków Polskich w czasie II wojny światowej na terenie Elektrowni Powiśle

Zbigniew Filinger

Oddział Warszawski SEP

Wstęp

Elektrownia na Powiślu została uruchomiona w 1904 r. Była to jedna z pierwszych elektrowni w Europie z generatorami wysokiego napięcia (5,25 kV). Inwestorem było Francuskie Towarzystwo Elektryczności z siedzibą w Paryżu. Towarzystwo otrzymało koncesję na wytwarzanie energii elektrycznej i budowę sieci miejskiej od rządu rosyjskiego. Jednak Towarzystwo Elektryczności nie rozbudowywało elektrowni i sieci miejskiej zgodnie z wymogami zawartymi w otrzymanej koncesji. Dlatego w 1934 r. miasto przejęło elektrownię w nadzór komisaryczny, a w 1936 r., na podstawie wyroku sądowego, elektrownia przeszła na własność miasta, przy czym miasto musiało zapłacić odszkodowanie. Decyzja o obsadzeniu podstawowych stanowisk kierowniczych należała do Stefana Starzyńskiego – ówczesnego Prezydenta Warszawy. W efekcie od 1937 r. w Elektrowni Powiśle pracowała duża grupa doświadczonych elektryków, którzy w większości byli aktywnymi członkami Stowarzyszenia Elektryków Polskich (SEP) i którzy z zapałem rozbudowywali elektrownię, nawet w czasie wojny. Podczas okupacji aktywnie działali również w konspiracji. Wśród nich było czterech byłych prezesów Zarządu Głównego SEP i trzech powojennych prezesów SEP oraz dwóch powojennych prezesów Oddziału Warszawskiego SEP. Duża część z nich brała udział w Powstaniu Warszawskim, dlatego ich zdjęcia są eksponowane w Muzeum Powstania Warszawskiego.

W Muzeum Powstania Warszawskiego jest prezentowane zamieszczone zdjęcie – wykonane w czasie Powstania Warszawskiego – na którym są widoczni:

- po lewej stronie – Stanisław Skibniewski (**kapitan AK, pseudonim „Cubryna”, dowódca Wojskowej Służby Ochrony Powstania (WSOP) – „Elektrownia”**), dyrektor techniczny Elektrowni Powiśle, dyrektor naczelny od 1942 r.;

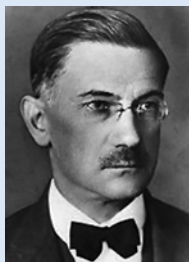
- po prawej stronie – Tadeusz Kahl (**podporucznik AK, pseudonim „Kowalski”, zastępca dowódcy**), kierownik Oddziału sieci niskiego napięcia Elektrowni Powiśle;
- w środku – Jan Piasecki, **przedstawiciel dyrekcji Elektrowni Powiśle do spraw kontaktów z administracją niemiecką**.

Jednak w Muzeum Powstania Warszawskiego nie ma informacji o tym, że byli to również członkowie Stowarzyszenia Elektryków Polskich, aktywnie działający w strukturach zdelegalizowanego SEP, pod kierownictwem Kazimierza Szpotańskiego. Działalność organizacji technicznych była wówczas przez Niemców zakazana.

Sepowcy w Elektrowni Powiśle (informacje skrótowe)

Działalność sepowców w Elektrowni Powiśle rozpoczęła w 1934 r., kiedy dyrektorem komisarycznym, a następnie od 1937 r. dyrektorem naczelnym Elektrowni został mianowany Alfons Kühn.

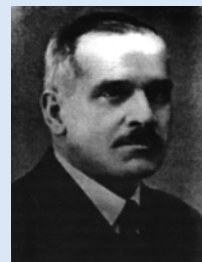
Alfons Kühn

Stanisław Skibniewski

Tadeusz Czaplicki

Jan Obrąpalski

- **Alfons Kühn** (1878-1944), inż. elektryk, ukończył politechnikę w Darmstadt. W SEP był prezesem Zarządu Głównego (ZG) w kadencjach 1933/34 i 1935/36. **W Elektrowni Powiśle był dyrektorem komisarycznym w latach 1934-1937, a następnie dyrektorem naczelnym w latach 1937-1942.** Wcześniej był działaczem państwowym II Rzeczypospolitej (poseł na Sejm III kadencji, minister komunikacji kilku rządów). Był też dyrektorem Przedsiębiorstwa Warszawskie Tramwaje. W Elektrowni większość stanowisk kierowniczych obsadził inżynierami, którzy należeli do SEP. W 1942 r. został przeniesiony na emeryturę. Zmarł w 1944 r. śmiercią naturalną.

- **Stanisław Skibniewski** (1901-1958), inż. elektryk, absolwent Politechniki Gdańskiej. W SEP był członkiem dwóch centralnych komisji zajmujących się elektryfikacją kraju. Po studiach pracował w przedstawicielstwie firmy BBC w Warszawie. Odbył praktykę zawodową w Szwajcarii i Szwecji. Równocześnie został powołany na stanowisko kierownika w Inspekcji Elektrycznej m.st. Warszawy. Był inicjatorem przejęcia Elektrowni przez miasto i jej rozbudowy z wykorzystaniem urządzeń wyprodukowanych w Polsce. **Do pracy w Elektrowni został skierowany w 1937 r. na stanowisko pierwszego zastępcy dyrektora naczelnego – dyrektora technicznego. W 1942 r. został mianowany przez Niemców na stanowisko dyrektora naczelnego Elektrowni. Był członkiem AK w stopniu kapitana. Od dowództwa AK otrzymał zadanie utworzenia w elektrowni Wojskowej Służby Ochrony Powstania (WSOP) i prowadzenia nadzoru nad utworzeniem podobnych jednostek w innych zakładach użyteczności publicznej. Jest najbardziej rozpoznawalną postacią w całej historii Elektrowni Powiśle.**

Po upadku powstania S. Skibniewski został osadzony w obozie jenieckim w Niemczech. Po wyzwoleniu obozu przedostał się do Brukseli. W styczniu 1946 r. powrócił do Warszawy i otrzymał pracę w Centralnym Zarządzie Przemysłu Elektrotechnicznego. Nie podjął aktywnej działalności w SEP, ale na pierwszym powojennym zjeździe członków SEP wystąpił jako przedstawiciel Centralnego Zarządu Przemysłu Elektrotechnicznego. W grudniu 1948 r. przeniósł się do Wrocławia, gdzie otrzymał pracę w Społecznym Przedsiębiorstwie Budowlanym.

Na początku 1949 r. został aresztowany i posadzony o szpiegostwo. Po kilku miesiącach został zwolniony (najprawdopodobniej za wstawiennictwem ówczesnych wpływowych działaczy lewicowych, którzy byli członkami jego oddziału powstańczego w Elektrowni). Powrócił do Warszawy. Pracował w biurach projektowych oraz wykładał w Wyższej Szkole Inżynierskiej im. H. Wawelberga i S. Rotwanda. Odznaczony Orderem Virtuti Militari. Został pochowany na Cmentarzu Wojskowym obok grobów pracowników Elektrowni, którzy zginęli w czasie Powstania.

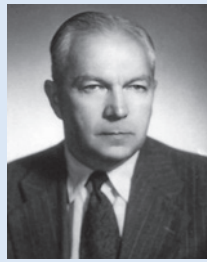
- **Tadeusz Czaplicki** (1883-1967), absolwent Politechniki w Petersburgu. Po ukończeniu studiów wykładał w Wojskowej Akademii Inżynieryjnej w Petersburgu. W 1923 r. rozpoczął wykłady w Państwowej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda. W latach 1933-1935 kierował Katedrą Urządzeń Elektrycznych Politechniki Warszawskiej. W SEP działał aktywnie, a w kadencji 1932-1933 został wybrany na prezesa ZG. **W Elektrowni był zastępcą dyrektora ds. inwestycji (od 1936 r.). Po upadku Powstania został osadzony w obozie koło Krakowa. W lutym 1945 r. powrócił do pracy w Elektrowni Powiśle i został przewodniczącym Rady Technicznej, a następnie do końca 1946 r. był kierownikiem działu inwestycji.** Równocześnie pracował w Zjednoczeniu Energetycznym Okręgu Warszawskiego. W 1946 r. został redaktorem naczelnym „Przeglądu Elektrotechnicznego” i na tym stanowisku pozostał do przejścia na emeryturę.

- **Julian Koźmiński** (1890-1944). Przed utworzeniem SEP działał w kilku organizacjach elektryków. Między innymi był pierwszym prezesem Związku Elektryków Polskich. Był też aktywnym członkiem SEP, m.in. działał w Komisji Elektryfikacji Kraju. Pracował również w Inspekcji Elektrycznej m.st. Warszawy. **W Elektrowni był zastępcą dyrektora naczelnego ds. sieci (od 1936 r.).**

- **Jan Obrąpalski** (1881-1958). Ukończył studia w Instytucie Technologicznym w Petersburgu, a następnie na Wydziale Elektrotechnicznym na Politechnice Berlińskiej (Technische Hochschule). Przed wojną pracował i działał na Górnym Śląsku, ale też współpracował z Politechniką Warszawską, gdzie w roku akademickim

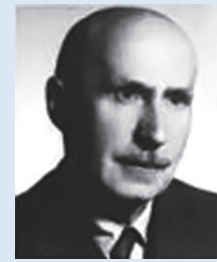
Tadeusz Kahl

Kazimierz M. Kolbiński

Jan Piasecki

Bolesław Hac

1929/1930 uzyskał habilitację. Był prezesem ZG SEP w kadencji 1934-1935. Bojąc się prześladowania ze strony Niemców już we wrześniu 1939 r. przeniósł się do Warszawy, gdzie miał własne mieszkanie. **Za namową Kazimierza Szpotańskiego i dzięki wsparciu Alfonsa Kühna został fikcyjnie zatrudniony w Elektrowni, dzięki czemu mógł swobodnie poruszać się po ulicach Warszawy. Był inicjatorem i przewodniczącym zespołu SEP, który w czasie wojny opracował plan elektryfikacji Polski do 1960 r.**

- **Tadeusz Kahl** (1907-1982), inż. elektryk, absolwent Politechniki Warszawskiej. Przed wojną był członkiem dwóch komisji centralnych, a po wojnie prezesem SEP w latach 1959-1961 i razem z prof. J. Piaseckim współinicjatorem powołania Izby Rzecznawców SEP.

W 1935 r. rozpoczął pracę w Inspekcji Elektrycznej m.st. Warszawy. W 1937 r. służbowo został przeniesiony do pracy w Elektrowni Powiśle, gdzie zajmował się modernizacją miejskiej sieci elektrycznej. Uczestniczył również w pracach zespołu SEP kierowanego przez Jana Obrąpalskiego. W konspiracji był zastępcą dowódcy WSOP – „Elektrownia”.

Po upadku Powstania został osadzony w obozie jeńckim w Dolnej Saksonii. Po powrocie do Warszawy w czerwcu 1946 r. rozpoczął pracę w Dyrekcji Odbudowy Warszawy, projektując instalacje elektryczne dla dużych kompleksów biurowych. Równocześnie w 1947 r. podjął pracę na Politechnice Warszawskiej jako starszy asystent w Katedrze Sieci Elektrycznych prowadzonej przez prof. Włodzimierza Szumilina. W latach 1949-1951 wykładał sieci elektryczne w Wyższej Szkole Inżynierskiej im. H. Wawelberga i S. Rotwanda. W 1953 r. został samodzielnym pracownikiem naukowo-badawczym w PW. W 1955 r. otrzymał tytuł docenta, a w 1965 r. profesora nadzwyczajnego. W latach 1962-1970 kierował Zakładem Sieci Elektrycznych w Katedrze Sieci Elektroenergetycznych, a w 1962-1964 pełnił funkcję dziekana Wydziału Elektrycznego. Po przejściu Politechniki na strukturę instytutową został dyrektorem Instytutu Elektroenergetyki w latach 1970-1973. W 1977 r. przeszedł na emeryturę.

Przed wojną był członkiem dwóch komisji centralnych SEP, a po wojnie prezesem SEP w latach 1959-1961. Razem z prof. J. Piaseckim był współinicjatorem powołania Izby Rzecznawców SEP.

- **Kazimierz Marian Kolbiński** (1901-1989), inż. elektryk, absolwent Politechniki Warszawskiej. **W Elektrowni Powiśle pracował w latach 1938-1947, kierując działem kablowym. W czasie Powstania Warszawskiego był dowódcą plutonu w zgrupowania „Elektrownia”.** Po wojnie był dyrektorem kilku fabryk produkujących kable energetyczne. Od 1954 r. pracował na Politechnice Warszawskiej. Między innymi na stanowiskach dziekana i prorektora. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1958 r. Do SEP wstąpił w 1935 r., był aktywnym działaczem, pełnił m.in. funkcję prezesa Oddziału Warszawskiego SEP oraz prezesa SEP.

- **Jan Piasecki** (1903-1981) Gdańszczanin, inż. elektryk, absolwent Politechniki Gdańskiej. Był członkiem Oddziału Warszawskiego, a po wojnie Oddziału Gdańskiego SEP. Do Warszawy przeniósł się we wrześniu 1935 r. i podjął pracę w Inspekcji Elektrycznej m.st. Warszawy, najprawdopodobniej zrobił to za namową Stanisława Skibniewskiego. **W 1938 r. decyzją Prezydenta Warszawy rozpoczął pracę w Elektrowni Powiśle w Wydziale Inwestycyjnym. Podczas wojny, z uwagi na dobrą znajomość języka niemieckiego, został przeniesiony na stanowisko pełnomocnika dyirekcji do kontaktu z jednostkami niemieckiej administracji. Po upadku Powstania został osadzony w obozie w Pruszkowie.** Zdołał wydostać się z obozu (najprawdopodobniej korzystając z pomocy Marii Kwaśniewskiej – żony J. Koźmińskiego). Przedostał się do Częstochowy. Tam do końca wojny pracował jako elektromonter. Po zakończeniu wojny powrócił do Gdańska, gdzie kierował pracami związanymi z odbudową urządzeń energetycznych. W 1946 r. rozpoczął wykłady na Politechnice Gdańskiej. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1962 r. W latach 1966-1969 był prodziekanem Wydziału Elektrycznego. Na XI Zjeździe SEP w Sopocie w 1958 r. był współinicjatorem (razem z Tadeuszem Kahlem) utworzenia Izby Rzecznawców SEP, która została powołana w 1959 r. Na emeryturę przeszedł w 1973 r.

- **Bolesław Hac** (1886-1975), inż. elektryk, był absolwentem Politechniki Warszawskiej. **W Elektrowni pracował na stanowisku głównego inżyniera. Był członkiem zarządu Oddziału Warszawskiego SEP od 1927 r., a ponadto zajmował się kursami dla monterów, organizowanymi przez OW SEP. W czasie Powstania był dowódcą VII plutonu. Uniknął**

aresztowania. Po wyzwoleniu Warszawy powrócił do pracy w Elektrowni. Na pierwszym powojennym Zgromadzeniu Członków Oddziału Warszawskiego SEP został wybrany na prezesa OW SEP i był nim przez trzy kolejne kadencje.

- **Adolf Hintz** (1900-1944), elektryk, ukończył Państwową Wyższą Szkołę Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda. Działał w Oddziale Warszawskim SEP. **W Elektrowni pełnił funkcję kierownika zespołu budowy nowych turbozespołów nr 10 (1938) i nr 11 (1940). W czasie kampanii wrześniowej był komendantem Obrony Przeciwlotniczej Elektrowni.** Został rozstrzelany 30 sierpnia 1944 r. podczas łapanki na ulicy.
- **Edward Haubold** (1902-1958) elektryk, ukończył Państwową Wyższą Szkołę Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda (po wojnie otrzymał tytuł inżyniera elektryka). Był kuzynem Adolfa Hintza. Działał w Oddziale Warszawskim SEP. **W Elektrowni był pracownikiem rejonu inkasenta. Działał też w strukturach konspiracyjnych Armii Krajowej (pseudonim „Kuroczyński”), ale nie był związanych z grupami konspiracyjnymi działającymi w Elektrowni.** Po upadku Powstania został osadzony w Stalagu 344 Lamsdorf, a następnie wywieziony do Oflagu VII A Murnau. Następnie trafił do obozu przejściowego w Niederlanstein. W 1945 r. wyjechał do Anglii. Mieszkał kolejno w kilku miastach, zmarł w Bolton.

Działalność sepowców w Elektrowni Powiśle w czasie II wojny światowej wynikała przede wszystkim z wypełnienia ich obowiązków służbowych, ale też z wielkiego patriotyzmu i potrzeby udzielania pomocy mieszkańcom miasta. W artykule wymieniono podstawowe zakresy tej działalności.

Działalność sepowców w Elektrowni Powiśle w czasie II wojny światowej

Udział w obronie Elektrowni w czasie Kampanii Wrześniowej

We wrześniu 1939 r. Elektrownia była kilkakrotnie bombardowana przez lotnictwo niemieckie i ostrzeliwana przez artylerię. Uszkodzenia były znaczne, określone na 16% majątku. W czasie działań obronnych zginęło czterech pracowników. Za bohaterski udział w obronie Elektrowni Prezydent Warszawy – Stefan Starzyński, jeszcze przed kapitulacją Warszawy, udekorował Adolfa Hintza Krzyżem Virtuti Militari, a Stanisława Skibniewskiego i Bolesława Haca Krzyżem Walecznych. W wyniku uszkodzeń Elektrownia została unieruchomiona 23 września. Po wykonaniu niezbędnych napraw, również z udziałem pracowników niemieckich z firmy *Siemens*, Elektrownia została ponownie uruchomiona 4 października, a pełną moc z okresu przedwojennego uzyskała w grudniu 1939 r.

Dokończenie rozbudowy Elektrowni i sieci elektroenergetycznej dla Warszawy według planu rozwoju opracowanego przez Magistrat Warszawy w 1934 r.

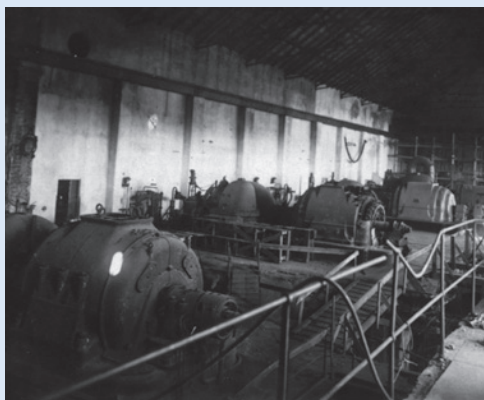
Dokończenie budowy turbozespołu nr 11 o mocy 32,5 MW, którą kierował Adolf Hintz, oraz dokończenie budowy ostatniego kotła parowego nr 35, pod kierownictwem dyr. J. Koźmińskiego, zostało zakończone w 1942 roku. W ten sposób zostały zrealizowane ambitne plany Prezydenta Warszawy Stefana Starzyńskiego oraz Alfonsa Kuhna i Stanisława Skibniewskiego, aby w Elektrowni Powiśle zostały zainstalowane urządzenia wyprodukowane w fabrykach mieszczących się na terenie Polski, a były to: Zakłady Elektromechaniczne Rohn-Zieliński S.A. licencja Brown Boveri, Fabryka Maszyn i Wagonów L. Zieleniewski S.A. i H. Cegielski oraz Fabryka Aparatów Elektrycznych K. Szpotański – Spółka Akcyjna. Elektrownia Powiśle uzyskała moc zainstalowaną 115 MW, największą w swojej blisko 100-letniej historii. W kolejnych latach wojny były kontynuowane prace dotyczące warszawskiej sieci elektroenergetycznej. Między innymi kontynuowano modernizację związaną ze zmianą napięcia niskiego z 127/220 na 220/380 kV, ułożono pierwszy kabel 15 kV pod dnem Wisły. W 1944 r. uruchomiono linię 150 kV, która dodatkowo zasilala niektórych odbiorców w Warszawie z Elektrowni Wodnej w Rożnowie. Należy podkreślić, że obecnie eksploatowana linia 220 kV Kozienice-Warszawa wykorzystuje kilkadziesiąt słupów z tej byłej linii 150 kV.

Działalność konspiracyjna i utworzenie Wojskowej Służby Ochrony Powstania (WSOP)

Ruch konspiracyjny na terenie Elektrowni uformował się już w październiku 1939 r. Wtedy powstało kilka organizacji o różnych opcjach politycznych, wzajemnie nie współpracujących. Ponadto niewielka część pracowników działała w ramach organizacji konspiracyjnych niezwiązanych z Elektrownią. Do jednej z takich organizacji należał Edward Haubold. Działając w konspiracji, wskazywał mu osoby przebiegających w ubrania inkasentów z Elektrowni i przeprowadzał w celu zmiany ich miejsca zamieszkania. W ten sposób wyprowadził również kilkadziesiąt Żydów z Getta.

Dyrektor Julian Koźmiński wraz z żoną Marią Kwaśniewską również działali w organizacji niezwiązanej z Elektrownią. Pomagali mieszkańcom Warszawy prześladowanym przez Niemców. Dyrektor „wpadł” i został aresztowany przez Gestapo. Był przesłuchiwany i torturowany na Pawiaku (ul. Dzielna) oraz w siedzibie Gestapo (Al. Szucha). Został uwolniony dzięki interwencji żony. Niestety, zmarł po kilku dniach pobytu w domu, w wyniku ran powstałych w czasie przesłuchań.

Bardzo szlachetną była akcja zatrudniania uczniów szkół zawodowych w czasie ich wakacji, aby nie odbywali praktyk na terenie Niemiec, skąd mogliby nie powrócić. Akcja była prowadzona z inicjatywy SEP. Studenci otrzymywali zaświadczenia pracy przez cały rok.

◀ Sabotaż w 1940 r. Miejsce uszkodzenia generatora nr 9 (drugi od dołu)

▲ Zdjęcia z Powstania Warszawskiego

Był też przypadek nierozsądnego sabotażu, wykonany przez jedną z samodzielnie działających organizacji konspiracyjnych, polegający na świadomym uszkodzeniu generatora nr 9. Uszkodzenie powstało w wyniku załączenia generatora na sieć w tzw. opozycji faz. Niemieckiej komisji nie udało się udowodnić sabotażu. Jego skutki uwidoczniło zamieszczonym zdjęciu.

Zamiarem grupy konspiracyjnej było ograniczenie dostaw energii elektrycznej dla przemysłu zbrojeniowego. Jednak w efekcie ograniczenia dotyczyły tylko mieszkańców miasta. Tego sabotażu dokonali elektrycy, którzy nie byli związani z sepowcami.

Niewątpliwie chlubna działalność konspiracyjna w Elektrowni była efektem patriotycznej postawy dyrektora naczelnego inż. Stanisława Skibniewskiego. W konspiracji był członkiem Armii Krajowej, niemalże od samego początku, czyli od 1942 r. Od dowództwa AK otrzymał zadanie zjednoczenia wszystkich organizacji konspiracyjnych działających na terenie Elektrowni i zorganizowania oddziału Wojskowej Służby Ochrony Powstania – „Elektrownia”, którym miał dowodzić. O zachowaniu zasad wielkiej konspiracji w Elektrowni świadczy fakt, że niemalże równocześnie S. Skibniewski został powołany (przez administrację niemiecką) na stanowisko dyrektora naczelnego Elektrowni.

Zadaniem jednostki bojowej „Elektrownia” było niedopuszczenie Niemców do wejścia na teren obiektów wytwórczych Elektrowni bezpośrednio po wybuchu Powstania, a następnie obrona pracującej Elektrowni przed atakami wojsk niemieckich aż do czasu zakończenia Powstania.

W czasie wojny na terenie Elektrowni stacjonował oddział okupanta, składający się z żołnierzy niemieckich i innych narodowości (przychylnych Niemcom) w liczbie ok. 100, skoszarowanych na pierwszym piętrze w budynku technicznym. Praktycznie żołnierze okupanta nie wchodziłi do pomieszczeń wytwórczych. Poza budynkiem skoszarowania okupanci mieli do dyspozycji portiernię główną oraz schron kilkusobowy koło Kesonu i kilka jednoosobowych wieżyczek wartowniczych umieszczonych wokół Elektrowni. Walki pomiędzy powstańcami a żołnierzami niemieckimi trwały od 1 sierpnia godz. 17:00 do godzin porannych następnego dnia. Jeńcy wzięci do niewoli opuścili teren Elektrowni pod eskortą powstańców; wcześniej, pod osłoną nocy, wielu żołnierzy okupanta uciekło z terenu Elektrowni.

Oddział WSOP „Elektrownia” wszedł formalnie w strukturę Armii Krajowej dopiero 5 sierpnia, jako jednostka bojowa AK w Grupie Bojowej „Krybar” działającej w Rejonie I Obwodu Śródmieście. W związku z tym duża część pracowników Elektrowni nie wiedziała, że walczy w jednostce podlegającej dowództwu Armii Krajowej, a wielu nie miało pseudonimów (np. J. Piasecki, M.K. Kolbiński).

W czasie Powstania Elektrownia dostarczała prąd dla Warszawy i broniła się przed ciągłymi atakami wojsk niemieckich z kilku kierunków:

- od mostu Kierbedzia i ul. Dobrej podjeżdżały czołgi,
- na ul. Wybrzeże Kościuszkowskie wjeżdżały samochody pancerne i otwierały ogień,
- na moście kolejowym ukazywał się pociąg pancerny i z dwóch działek szybkostrzelnych otwierał ogień w kierunku Elektrowni,
- od strony ul. Krakowskie Przedmieście Niemcy strzelali z moździerzy,
- na Saskiej Kępie (mieszczącej się po drugiej stronie Wisły) Niemcy umieścili baterię artylerii i również ostrzeliwali Elektrownię,
- była też bombardowana z samolotów oraz dział umieszczonych na łodziach pływających po Wiśle.

W końcu zniszczenia okazały się tak duże, że 4 września Elektrownia przestała pracować. W tym dniu powstańcy i pracująca załoga opuścili Elektrownię. Większość powstańców dołączyła do innych, jeszcze walczących jednostek powstańczych. W czasie walk zginęło 25 pracowników Elektrowni.

Udział sepowców w odbudowie Elektrowni Powiśle po wyzwoleniu Warszawy

W czasie Powstania, a później podczas walk związanych z wyzwoleniem Warszawy, Elektrownia została w dużym stopniu uszkodzona. W Warszawie była bardzo duża grupa przeciwników odbudowy i dalszej eksploatacji Elektrowni w śródmieściu. Decyzję miały podjąć naczelne władze Krajowej Rady Narodowej. Została nawet przygotowana uchwała o nieodbudowywaniu elektrowni i wybudowaniu nowej na Żeraniu. Dalej sprawa potoczyła się jak w scenariuszu filmowym – na posiedzenie KRN przybył delegat i poinformował,

że towarzysz Stalin wydał rozkaz wysłania do Warszawy ekipy specjalistów radzieckich w celu pomocy przy odbudowie Elektrowni. Co więcej, ekipa już przybyła do Warszawy, przewodniczył jej płk inż. Ławrenienko, późniejszy minister energetyki w rządzie ZSRR. Na jednym z budynków byłej Elektrowni, gdzie obecnie jest czynna stacja energetyczna 110/15 kV, została umieszczona tablica poświęcona specjalistom radzieckim. Tablica jest tam do dziś.

Po wyzwoleniu Warszawy wielu byłych pracowników Elektrowni zgłosiło się do prac związanych z jej odbudową i uruchomieniem. Spośród sepowców byli to prof. T. Czapliski i inż. B. Hac, za co zostali odznaczeni Brązowym Krzyżem Zasługi.

Elektrownia Powiśle została uruchomiona ponownie 20 kwietnia 1945 r., a więc jeszcze przed zakończeniem II wojny światowej.

Krótkie podsumowaniu

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że w okresie okupacji cała załoga Elektrowni Powiśle była bardzo zdyscyplinowana, bez względu na wcześniejsze poglądy polityczne i społeczne. Taką też atmosferę stworzyli obaj

dyrektorzy naczelni elektrowni Alfons Kühn, a następnie Stanisław Skibniewski. Pracownicy uważali, że ich podstawowym obowiązkiem było dostarczanie energii elektrycznej mieszkańcom miasta. Tu na szczególną uwagę zasługuje fakt, że w opisach byłych pracowników Elektrowni odnotowano tylko dwa przypadki donosów do Gestapo na działalność konspiracyjną pracowników. Jednak to wielu z nich było aresztowanych, torturowanych i osadzonych w obozach koncentracyjnych. Wielu zmarło śmiercią tragiczną. Im poświęcona jest tablica umieszczona na ścianie byłego budynku administracyjnego Elektrowni, znajdującego się na rogu ulic Tamka i Wybrzeże Kościuszkowskie:

PAMIĘCI 280 PRACOWNIKÓW ELEKTROWNI, KTÓRZY ZGINĘLI ŚMIERCIĄ MĘCZEŃSKĄ W OBOZACH I EGZEKUCJACH PUBLICZNYCH W LATACH 1939–1945

Elektrownia Powiśle była eksploatowana do 2001 r. Wtedy była zarządzana przez szwedzką firmę *Vattenfall*, przy czym została wyłączona z eksploatacji jako elektrociepłownia, w której pierwszy turbozespół został przystosowany do pracy w systemie centralnego ciepłownictwa już w 1954 r., w celu zasilania Pałacu Kultury i Nauki.